

УДК 346.54:663.5

Р. О. ЦИГАНОК

здобувач кафедри господарського права
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого, Харків
tsyganokr@gmail.com

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА РИНКУ АЛКОГОЛЬНОЇ ПРОДУКЦІЇ

Стаття присвячена аналізу теоретичних поглядів щодо ролі держави в економіці та її правового забезпечення в алкогольній галузі. Автор узагальнює основні тенденції розвитку теорії права у ХХІ ст. та екстраполює їх на розвиток алкогольної галузі. Наведено також авторське визначення теоретичної сутності категорії «господарсько-правове забезпечення виробництва і обігу алкогольних напоїв».

Ключові слова: господарсько-правове забезпечення, господарські правовідносини, виробництво й обіг алкогольних напоїв, теорія держави і права, монополія.

Постановка проблеми. Глибинні основи розуміння процесів, що відбуваються в економіці на макро-, мікро- і мезорівнях, усвідомлення логіки змін, передбачення напрямів спрямування тенденцій і перспектив розвитку господарського права лежать у площині усвідомлення особливостей розвитку постіндустріальної цивілізаційної системи, становлення й еволюція якої зумовили зміну ролі держави в економіці та трансформацію змісту господарських відносин і їх правового забезпечення. Зміст наукового пошуку багатьох шкіл учених-теоретиків можна звести до узагальнення тенденцій впливу держави на економіку за допомогою правових механізмів та виокремлення найбільш характерних правових моделей побудови взаємин держави, права та економіки.

З огляду на постійну зміну ролі держави і права в економіці та надзвичайну широту проблематики господарсько-правового забезпечення суспільно-економічних відносин щодо виробництва й обігу алкогольних напоїв увага нашого наукового пошуку була зосереджена на вирішенні питань, які істотно позначаються на ефективності господарської діяльності й ролі державної регуляторної політики в цій сфері, аналізі особливостей виробництва й обігу алкогольних напоїв та специфіки правовідносин у галузі, правового статусу її виробників тощо.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Зіставлення та історично-ретроспективний аналіз вітчизняних і закордонних наукових здобутків щодо еволюції теорій права, державного управління та місця самої держави в розвитку економіки і суспільства показали, що на різних етапах буття пріоритетними ставали різні, а часто протилежні теоретичні підходи щодо ролі держави, ступеня і значення державного регулювання економіки й окремих її галузей та особливостей правового забезпечення господарської діяльності.

Питанням державного регулювання різних сфер господарської діяльності присвятили праці багато вітчизняних і зарубіжних учених сьогодення: Б. Авер'янов, О. П. Віхров, І. П. Голосніченко, В. В. Добровольська, Д. В. Задихайло, В. М. Корецький, В. К. Мамутов, В. Г. Пилипчук, А. О. Селіванов, С. Г. Стеценко, М. П. Стрельбицький, О. Д. Тихомиров, М. М. Тищенко, К. Д. Ушинський та ін. У роботах цих та інших науковців розглядається еволюція теорії права, економічної теорії. Автори доводять, що регуляторна роль держави протягом багатьох сторіч не є чимось незмінним, вона постійно розвивається й еволюціонує. Проте аналіз теоретичних поглядів щодо теоретичної сутності господарсько-правового забезпечення виробництва й обігу алкогольних напоїв та екстраполяції ролі держави і права в економіці на розвиток алкогольної галузі залишається дещо поза науковою увагою.

Формулювання цілей. Метою дослідження є визначення правових форм впливу держави на економічні відносини в контексті потреб ефективного функціонування алкогольної галузі.

Виклад основного матеріалу. Необхідність господарсько-правового забезпечення виробництва й обігу алкогольних напоїв зумовлюється особливостями цієї галузі народного господарства. За обсягами в національному продукті, у наповненні державного і місцевого бюджетів виробництво й обіг алкогольних напоїв посідають відчутну частку, а за своєю соціальною специфікою галузь накладає відбиток на морально-етичні якості нації. Дійсно, особливістю виробництва й обігу алкогольних напоїв є те, що, незважаючи на те, що алкоголь не належить до життєво необхідних товарів, а його надмірне споживання завдає шкоди здоров'ю та негативно впливає на благопо-

луччя людини, попит на алкогольні напої завжди залишається високим. Саме цим зумовлюється потреба узагальнення тенденцій впливу держави на розвиток галузі й екстраполяції їх на господарсько-правове забезпечення.

Еволюція теорії права, економічної теорії й історичний досвід розвитку державності доводять, що регуляторна роль держави протягом багатьох сторіч не є чимось незмінним, вона постійно розвивається й еволюціонує, виявляючи свою біполярність через зміну підходів. Але щодо виробництва й обігу алкогольних напоїв роль держави хоч і відповідає загальним тенденціям, є дещо гіпертрофованою.

Зіставлення та історично-ретроспективний аналіз вітчизняних і закордонних наукових здобутків щодо еволюції теорій права, державного управління та місця самої держави в розвитку економіки і суспільства показали, що на різних етапах буття пріоритетними ставали різні, а часто протилежні теоретичні підходи щодо ролі держави, ступеня і значення державного регулювання економіки й окремих її галузей. Підкреслюючи провідну роль держави і права на економіку, наведемо тезу Д. Задахайла: «...сама присутність держави у функціонуючих економічних відносинах сумнівам не підлягає і є тим спільним положенням, яке поділяють прибічники і ліберальних, і державницьких підходів у цьому питанні» [1, с. 91].

У різні періоди панівними були теорії, що нині визнаються за класичні (Г. Гегель, Дж. С. Мілль, Д. Рікардо, А. Сміт та ін.), на зміну й у доповнення їм приходили теорії неокласичного напрямку різних шкіл (І. Джевонс, К. Менгер, В. Парето, П. Самуельсон, М. Фрідмен та ін.), більш сучасні і новаторські напрями наукової думки Заходу (А. Пігу, Дж. Б'юкенен, Р. Масгрейв та ін.). Так, у XV–XVII ст., у період так званого первісного нагромадження капіталу, представники меркантилізму (У. Стаффорд, Г. Скаруффі та ін. [2]) наполягали на запровадженні активної державної економічної політики, убачаючи головний зміст державного регулювання у впровадженні таких механізмів правового впливу, які б сприяли акумулюванню й утриманню грошей.

А уже наприкінці XVII ст., з розквітом вчення меркантилістів, поступово виокремлюються певні механізми правового регулювання економіки, зароджуються теоретичні погляди на такий інструмент державного впливу, як податки, зокрема акцизи, інші інструменти і методи державної підтримки і стимулювання розвитку виробництва і торгівлі, а в подальшому – національної економіки в цілому.

У наукових поглядах XVIII–XIX ст. панівними стають уявлення науковців стосовно свободи торгівлі і мінімального втручання держави в економічні процеси. Так, вже у XVII ст. далеко за межі питань, що їх зазвичай розглядали меркантилісти, виходять роботи вчених нової формації (У. Петті, А. Сміт,

Ж.-Б. Сей, Д. Рікардо та ін.). А. Сміт, розглядаючи природу багатства народів, узагальнює особливості руху товарів на ринку та принципи їх ціноутворення, спростовуючи потребу втручання в ринок з боку держави. Він вважав, що будь-які недосконалості, наприклад монополізацію ринку, необхідно усувати, бо «монополісти, підтримуючи постійну недостачу продуктів на ринку і ніколи не задовольняючи цілком дійсний попит, продають свої товари набагато дорожче природної ціни і піднімають свої доходи» [3, с. 38]. І хоч у цілому ми згодні з класиком, проте його теза прийнятна як класичний приклад в умовах чистої конкуренції й майже не враховує специфіку алкогольної галузі. Сьогодні роль монополії варто розглядати лише як один з інструментів правового регулювання, мета застосування якого в галузі виробництва й обігу алкогольних напоїв, по-перше, має сприяти максимальному контролю з боку держави за рухом цього надприбуткового й одного з «надкримінальних» товарів, по-друге, так тримати монопольну ціну, вигідну для держави.

Типізуючи підходи до визначення «...розумних меж функцій і сфер діяльності уряду», Джон Стюарт Мілль [4] виокремив «необхідні», на його погляд, обов'язки держави перед суспільством і бізнесом, формуючи таким чином моделі політико-юридичного устрою суспільства. Незважаючи на те, що Дж. С. Мілль заперечував необхідність прямого державного втручання в економіку підприємств, окрім галузей, які не гарантують отримання достатнього прибутку, а чи не єдиним економічним важелем державного втручання в соціально-економічні процеси вважав податки, він визнавав, що держава виступає гарантом усіх індивідуальних свобод, вона тим самим має право встановлювати порядок суспільно-економічних відносин щодо підпорядкування індивіда державі [4, с. 177]. Відповідальність кожного громадянина перед суспільством та соціальна відповідальність держави перед громадянами, узагальнені Дж. С. Міллем у теорії держави і права ще у XIX ст., екстрапольовані на таку економічно вагому й соціально обтяжену галузь економіки, як виробництво й обіг алкогольних напоїв, доводять потребу перегляду ролі держави з виокремленням актуальних пріоритетів нового рівня, особливо в умовах децентралізації влади.

Починаючи з другої половини XIX ст. і протягом усього XX ст. питання державного втручання в економіку й правового забезпечення процесів виробництва й обігу товарів, у тому числі й алкогольних напоїв, усе більше відчували на собі вплив потужного промислового розвитку, виникнення і поширення нових галузей науки і виробництва, становлення соціальних програм тощо. Під дією таких та інших викликів відбулись певні зміни функцій держави, які в тій чи іншій мірі зачіпають усі галузі державної участі в економіці й потребують відповідного господарсько-правового забезпечення.

Тож, зміна бачення ролі державного втручання в економіку в напрямі лібералізації, демократизації й екологізації була викликана насамперед переходом від індустріального до постіндустріального сектору економіки, який зумовлювався потужним поштовхом науково-технічного прогресу, глобалізацією, охопленням інформаційними мережами та загальною інформатизацією. У відповідь на дію названих та інших економічних, політичних та ідеологічних чинників роль держави в суспільстві і в економіці настільки трансформувалась і розширила сферу і методи впливу, що охопила всі ланки суспільного й економічного життя, поглиблюючи й ускладнюючи правове забезпечення окремих ланок і галузей, формуючи господарське право як галузь правової науки.

Чи не найбільш потужного впливу на зміну підходів щодо правового забезпечення господарської діяльності справили загальносвітові глобальні й інтеграційні процеси та охоплення світу мережею інформаційно-комунікаційних технологій. На цьому тлі ХХ ст. характеризується поступовим вагомим підвищенням ролі державного впливу в розвиток економіки. Зміна тенденції була викликана багатьма чинниками, серед яких В. Базілевич виокремлює такі еволюційні зрушення людської цивілізації, які дали поштовх для переусвідомлення ролі держави в економіці:

- подальше прискорення науково-технічної революції, посилення інтелектуалізації та віртуалізації економічних відносин;
- вступ світової економіки у фазу глобальної технологічної модернізації виробництва на основі переходу до ресурсозберігаючих технологій;
- обмеженість, а інколи й близька вичерпність традиційних факторів економічного зростання;
- загострення проблем дефіцитності енергетичних ресурсів у вигляді глобальної енергетичної кризи розвинутих країн;
- популяризація і стимулювання екологічного спрямування науково-технічного прогресу і виробництва;
- посилення інтернаціоналізації господарських зв'язків і панування транснаціональних корпорацій, що надавала глобальності кризовим явищам;
- поєднання глобальних проблем з поглибленням економічних суперечностей та проявів ознак макроекономічної нестабільності економік провідних країн Заходу [5].

Проте автор охоплює увагою лише загальноцивілізаційні явища, дещо опускаючи аспект формування соціально-економічних відносин більш низького масштабу: галузь – підприємство – індивідуум. Але погляд з позиції соціально-економічних відносин у певній галузі (виробництво й обіг алкогольної продукції) дозволив нам виокремити ще один потужний чинник, який

є одним з визначальних у зміні характеру правового забезпечення галузі, – це популяризація і подальше розповсюдження світогляду здорового способу життя, вплив якого є особливо відчутним у процесі розвитку галузі виробництва й торгівлі алкоголем та визначальним при формуванні правового забезпечення галузі. Дійсно, визначаючи сьогодні правові інституції, покликані врегулювати виробництво й обіг алкогольних напоїв, держава виконує декілька комплексних, взаємопов'язаних, інколи взаємовиключних завдань, зокрема: формує економічну, екологічну, соціальну політику щодо галузі; виконує завдання в частині наповнення дохідної частини бюджету; впроваджує заходи щодо забезпечення зміцнення фізичного і духовного здоров'я нації; формує механізми захисту інтересів споживачів від шкоди, заподіяної неякісною продукцією, та інтереси вітчизняних виробників тощо.

Ураховуючи це, уже в XXI ст. теорія держави і права отримала новий поштовх до розвитку, передумовами якого стали зрушення світогосподарських процесів у напрямі подальшої глобалізації й інтеграції економік країн світу, потужна хвиля фінансової кризи, посилення проблем екологічного, природоохоронного й соціального характерів світового масштабу тощо. Ці та інші трансформації виявили потребу в новому осмисленні ролі держави, переосмисленні сутнісного наповнення і перегляді підходів до правового забезпечення господарської діяльності.

Тож, слушною є думка Д. В. Задихайла, що між положеннями економічної політики держави та правовим господарським порядком відсутня з'єднуюча їх ланка – господарсько-правова політика, адже положення економічної політики держави мають бути обов'язково трансформовані в засоби господарсько-правового регулювання [6].

У відповідь на виклики основні тенденції розвитку теорії права у XXI ст. все більше концентруються на вирішенні питань господарсько-правового забезпечення процесів соціально-економічного розвитку в геопланетарному масштабі, розширюючи вплив до наднаціонального рівня, з превалюванням концентрації наукової думки на висвітленні інтересів і мотивацій індивідуума, вільного і безпечного підприємництва. Водночас поширення набули і більш м'які, ліберальні підходи, уряди зосереджуються на забезпеченні прав вільної підприємницької діяльності, причому не лише в межах окремо взятої країни, а на наднаціональному рівні, що позначилось на господарських відносинах. У галузі виробництва й обігу алкогольних напоїв це набуло прояву через відхід урядів від прямої заборони і регулювання галузі до застосування непрямих методів (контроль якості, заборона реклами алкоголю як товару, пропагування здорового способу життя тощо).

Отже, змінився характер господарських відносин, які складаються у процесі організації і здійснення діяльності щодо виробництва і реалізації алкоголю, як між органами державного і місцевого управління та підприємствами, так і між самими підприємствами. З іншого боку, складність і велика чисельність об'єктів та суб'єктів, що задіяні у виробництві й обігу алкогольних напоїв, а також розмаїття видів і багатоаспектність суспільно-економічних відносин галузі і підстав їх виникнення, зміни та припинення правовідносин дозволяють нам стверджувати, що в господарському праві частково об'єднуються норми адміністративного, фінансового й інших галузей права, які регулюють господарську діяльність підприємств та інших господарюючих суб'єктів. Правовою основою для цих галузей права є норми цивільного права, які певною мірою є універсальними і поширюються на широке коло фізичних і юридичних осіб.

Через свою багатогранність усвідомлення теоретичної сутності і змісту господарських відносин залишається досить дискусійним. Розглядаючи господарські відносини через призму господарсько-правової концепції, їх розуміння визначається в дещо спеціальному змісті, зосереджуючись на відносинах між господарюючими суб'єктами та органами управління. За М. Тимошенко, господарські відносини є сукупністю відносин, які «...регламентуються нормами господарського права та націлені на регулювання діяльності суб'єктів права щодо виробництва товарів, виконання робіт або надання послуг, а також здійснення владного управління цією діяльністю» [7, с. 235]. В. Щербина визначає господарськими відносинами ті відносини, «...що виникають у процесі організації та здійснення господарської діяльності між суб'єктами господарювання, а також між цими суб'єктами та іншими учасниками відносин у сфері господарювання», автор також підкреслює, що господарські відносини як об'єкт регулювання складаються з двох елементів: організаційного і майнового [8, с. 20].

Господарські правовідносини є певною мірою системою, яка складається з таких обов'язкових елементів: суб'єкт, об'єкт, зміст, наповнення яких визначається низкою галузевих особливостей. Коли йдеться про певну галузь, на усвідомлення сутнісного визначення господарських відносин накладає відбиток специфіка виробництва. Це зумовлюється тим, що вони формуються у процесі становлення, організації та здійснення певного виду господарської діяльності (у нашому випадку у процесі виробництва й обігу алкогольних напоїв) суб'єктами господарювання, які виконують певні специфічні, здебільшого притаманні лише цій галузі функції. Окрім того, це відносини між цими суб'єктами та державними інститутами й органами місцевого само-

врядування і, нарешті, між суб'єктами господарювання і громадянами. Тому господарські правовідносини, які складаються в процесі виробництва й обігу алкоголю, ми визначаємо як комплексні відносини, що врегульовані не тільки нормами господарського права, але і нормами різних галузей права, що виникають між товаровиробниками алкогольної продукції, а також між ними та іншими видами господарюючих суб'єктів, власниками цих товаровиробників та їх найманими працівниками, а також органами державної влади й органами місцевого самоврядування з приводу визначених об'єктів (сировини, спирту, вина, майна, земель, праці тощо), змістом яких є взаємозумовлені права й обов'язки у сфері виробництва й обігу алкоголю.

Типізуючи ієрархію способів формування господарських правовідносин і реалізації правових принципів у галузі виробництва й обігу алкоголю за убуттям їх сутнісного наповнення та співвідношення повноважень і прав, ми виокремили такі: правовий вплив, правове забезпечення, правове регулювання господарських правовідносин алкогольної галузі. На сьогодні серед науковців не існує єдиного бачення сутності цих категорій, їх тотожності чи відмінності і взаємозв'язку. Ми схилиємось до тих учених, які сутнісно розрізняють ці категорії, але визначають, що правовий вплив, правове забезпечення і правове регулювання є категоріями, що взаємопов'язані між собою як система. Правовий вплив як сукупність шляхів, форм, способів впливу права на суспільно-економічні відносини є узагальнюючим і різноманітним процесом впливу права на суспільно-економічні відносини. Він є гносеологічною категорією й узагальнює підходи реалізації правових принципів, установлень, заборон, приписів, прав і норм.

Щодо категорії «правове забезпечення» у теорії держави і права є декілька підходів до трактування цієї категорії. Так, Н. О. Бардашевич під господарсько-правовим забезпеченням визначає «...систему господарсько-правових засобів (господарсько-правове регулювання, господарські правовідносини, господарсько-правові статуси, господарську компетенцію, правові режими майна, суб'єктивні господарські права тощо), закріплених у законодавчих і локально-правових актах» [9, с. 24].

Узагальнюючи наведене, зазначимо: теоретичний зміст господарсько-правового забезпечення полягає у формуванні певного інституційного середовища з визначеними державою нормами, правами і свободами, захистом прав власності, забезпеченням вільної конкуренції тощо для функціонування і сприяння розвитку суб'єктів підприємницької діяльності. Правове забезпечення можна розглядати як сутнісний зміст державної стратегії розвитку галузі чи економіки і суспільства в цілому.

Висновки. Таким чином, можемо зробити такі висновки.

1. Основні тенденції розвитку теорії права у ХХІ ст. все більше концентруються на вирішенні питань господарсько-правового забезпечення процесів соціально-економічного розвитку в геопланетарному масштабі, розширюючи вплив до наднаціонального рівня, з превалюванням концентрації наукової думки на висвітленні інтересів і мотивацій індивідуума, вільного і безпечного підприємництва. Набувають поширення більш м'які, ліберальні підходи регулювання і впливу на галузі економіки. Для галузі виробництва й обігу алкогольних напоїв характерним є відхід урядів від прямої заборони і регулювання галузі до застосування непрямих методів.

2. Визначено, що господарські правовідносини, які складаються в процесі виробництва й обігу алкоголю, є відносинами, урегульованими нормами різних галузей права, що виникають між товаровиробниками алкогольної продукції, а також між ними та іншими видами господарюючих суб'єктів, власниками цих товаровиробників та їх найманими працівниками, а також органами державної влади й органами місцевого самоврядування з приводу визначених об'єктів (сировини, спирту, вина, майна, земель, праці тощо), змістом яких є взаємозумовлені права й обов'язки у сфері виробництва й обігу алкоголю.

3. Теоретична сутність господарсько-правового забезпечення сформульована нами як процес формування певного інституційного середовища з визначеними державою нормами, правами і свободами, захистом прав власності, забезпеченням вільної конкуренції тощо для функціонування і сприяння розвитку суб'єктів підприємницької діяльності. Правове забезпечення можна розглядати як сутнісний зміст державної стратегії розвитку галузі чи економіки і суспільства в цілому.

Перспективи подальших розвідок лежатимуть у площині визначення напрямів удосконалення механізмів господарсько-правового забезпечення функціонування цієї галузі в Україні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Задохайло Д. В. Інноваційна політика в контексті функцій держави та розвитку законодавства / Д. В. Задохайло // Державне будівництво та місцеве самоврядування : зб. наук. пр. – Х., 2006. – Вип. 12. – С. 91–101.
2. Корнійчук В. І. Історія економічної думки : навч. посіб. / В. І. Корнійчук, П. В. Татаренко. – К. : Наук. думка, 1996. – 456 с.

3. Смит А. Исследование о природе и причинах богатства народов [Электронный ресурс] / А. Смит // Антология экономической классики. – М. : Эконом, 1993. – Т. 1. – 382 с. – Режим доступа: http://www.gumer.info/bibliotek_Buks/Econom/smit/smit_1.pdf.
4. Мілля Дж. С. Про свободу [Електронний ресурс] : есе : пер. з англ. / Джон Стюарт Мілля. – К. : Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2001. – 463 с. – Режим доступу: <http://litopys.org.ua/mill/mill08.htm>.
5. Історія економічних учень : підручник. Ч. 1 / за ред. В. Д. Базилевича. – К. : Знання, 2005. – 567 с.
6. Задихайло Д. В. Правові засади формування та реалізації економічної політики держави : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.04 / Д. В. Задихайло. – Х., 2013. – 38 с.
7. Тимошенко М. О. Особливості господарських правовідносин приватних вищих навчальних закладів України: правовий аспект / М. О. Тимошенко // Вісн. Луган. держ. ун-ту внутр. справ ім. Е. О. Дідоренка. – 2010. – № 3. – С. 235–242.
8. Щербина В. С. Господарське право України : навч. посіб. / В. С. Щербина. – К. : Атіка, 1999. – 195 с.
9. Бардашевич Н. О. Господарсько-правове забезпечення діяльності релігійних організацій : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.04 / Н. О. Бардашевич ; НАН України, Ін-т екон.-прав. дослідж. – Донецьк, 2011. – 201 с.

REFERENCES

1. Zadykhailo D. V. (2006) Innovatsiina polityka v konteksti funktsii derzhavy ta rozvytku zakonodavstva. Derzhavne budivnytstvo ta mistseve samovriaduvannia : zb. nauk. prats. Vypusk 12. 91-101.
2. Kornichuk V. I., Tatarenko P. V. (1996) Istoriia ekonomichnoi dumky. Kyiv. Naukova dumka.
3. Smit A. (1993) Issledovanie o prirode y prichinah bogatstva narodov. Antologiya ekonomicheskoy klassiki. T.1. M. Ekonom. Retrieved from: http://www.gumer.info/bibliotek_Buks/Econom/smit/smit_1.pdf.
4. Mill Dzhon Stiuart (2001) Pro svobodu : Ese. K. Vydavnytstvo Solomii Pavlychko «Osnovy». Retrieved from: <http://litopys.org.ua/mill/mill08.htm>.
5. Bazylevych V. D. (2005) Istoriia ekonomichnykh uchen. Ch.1. K. Znannia.
6. Zadykhailo D. V. (2013) Pravovi zasady formuvannia ta realizatsii ekonomichnoi polityky derzhavy: avtoreferat dys. d-ra yuryd. nauk. Kharkiv.
7. Tymoshenko M. O. (2010) Osoblyvosti hospodarskykh pravovidnosyn pryvatnykh vyshchykh navchalnykh zakladiv Ukrainy: pravovyi aspect. Visnyk Luhanskoho derzhavnogo universytetu vnutrishnykh sprav imeni Didorenka. 3. 235-242.
8. Shcherbyna V. S. (1999) Hospodarske pravo Ukrainy. K. Atika.
9. Bardashevych N. O. (2011) Hospodarsko-pravove zabezpechennia diialnosti relihiinykh orhanizatsii : dys. ... kand. yuryd. nauk. Donetsk.

Стаття надійшла до редакції 07.09.2016.

Р. А. ЦЫГАНОК

соискатель кафедры хозяйственного права Национального юридического университета имени Ярослава Мудрого, Харьков

ГОСУДАРСТВЕННОЕ РЕГУЛИРОВАНИЕ ХОЗЯЙСТВЕННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ НА РЫНКЕ АЛКОГОЛЬНОЙ ПРОДУКЦИИ

Статья посвящена анализу теоретических взглядов о роли государства в экономике и ее правовому обеспечению в алкогольной отрасли. Автор обобщает основные тенденции развития теории права в XXI в. и экстраполирует их на развитие алкогольной отрасли. Приведено также авторское определение теоретической сущности категории «хозяйственно-правовое обеспечение производства и оборота алкогольных напитков».

Ключевые слова: хозяйственно-правовое обеспечение, хозяйственные правоотношения, производство и оборот алкогольных напитков, теория государства и права, монополия.

R. O. TSYHANOK

PhD. Student of the Economic Law Department, Yaroslav Mudryi National Law University, Kharkiv

GOVERNMENT REGULATION OF ECONOMIC ACTIVITY IN THE MARKET OF ALCOHOL PRODUCTS

Problem setting. Taking into account the continuous change of the role of the government and law in the economy and the considerable scope of problematics of economic and legal frameworks of social and economic relations concerned with production and turnover of alcoholic beverages, the author focuses attention on solution of matters, which significantly influence efficiency of economic activity and the role of the government regulatory policy in this sphere, analysis of peculiarities of production and turnover of alcoholic beverages, specificity of legal relations in the industry, the legal status of its producers, etc.

Recent research and publication analysis. Scientific papers of numerous modern domestic and foreign scholars such as B. Averianov, O. P. Vikhrov, I. P. Holosnichenko, V. V. Dobrovolska, D. V. Zadykhailo, V. M. Koretskyi, V. K. Mamutov, V. H. Pylypchuk, A. O. Selivanov, S. H. Stetsenko, M. P. Strelbytskyi, O. D. Tykhomyrov, M. M. Tyshchenko, K. D. Ushynskyi, etc. are dedicated to matters of government regulation of different spheres of economic activity. The mentioned scientists consider evolution of the theory of law and economics. The authors prove that during many centuries the government regulatory role has continuously developed and evolved. Nevertheless, the scientists have taken no notice of analysis of theoretical views regarding the theoretical sense of economic and legal frameworks of production and turnover of alcoholic beverages and extrapolation of the role of the government and law in the economy to development the alcohol industry.

Paper objective. The article purpose is to determine legal forms of the government influence on economic relations in the context of needs of efficient functioning of the alcohol industry.

Paper main body. Peculiarities of the alcohol industry stipulate the necessity of economic and legal frameworks of production and turnover of alcoholic beverages. Although alcohol does not belong to a group of vital goods and excessive consumption of alcohol blights health and negatively influences welfare of a human, demand for alcoholic beverages is always high. Precisely these peculiarities stipulate a need of generalization of tendencies of the government effect on development of the industry and extrapolation to its economic and legal frameworks. Classifying a hierarchy of ways for formation of legal relations in the economic sphere and implementation of legal principles in the industry of production and turnover of alcohol in terms of descent of their sensual content and correlation between authorities and rights, the author indicates the following ways: a legal influence; legal frameworks; legal regulation of legal relations of the economic sphere in the alcohol industry.

Conclusion of the research. Thus, the author may draw the following conclusions:

1. These phenomena emerge in the industry of production and turnover of alcoholic beverages, because governments apply indirect methods rather than direct prohibition.

2. The author has determined that legal relations in the economic sphere emerging in the process of production and turnover of alcohol are relations regulated by norms of different branches of law, which arise between alcoholic beverage producers, between them and other types of business entities, between owners of such enterprises and their employees, and between public authorities and bodies of local self-governments concerning indicated objects (raw materials, alcohol, wine, land, labor, etc.) and endow their subjects with mutually casual rights and obligations in the sphere of production and turnover of alcohol.

3. The author defines the economic and legal frameworks as a process of formation of a particular institutional environment accompanied by state norms, rights and liberties, protection of property rights, providing free competition for functioning and conducting to development of business entities. The legal framework can be considered as the sensual content of a government strategy of development of the industry, economy, and society overall.

Short Abstract for an article

Abstract. The article is dedicated to analysis of theoretical views regarding the role of the state and law in the economy and generalization of the government role in the theory of legal frameworks of the alcohol industry. The author has summarized the main tendencies of development of the theory of law in the 21st century and extrapolated them to the alcohol industry development. The article contains an author's definition of the theoretical sense of a category «economic and legal frameworks of production and turnover of alcohol beverages».

Key words: economic and legal frameworks, legal relations in the economic sphere, production and turnover of alcoholic beverages, the theory of the state and law, monopoly.